

קול צופיד

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בחוקותי - תשס"ג - מאת מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרֶה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שכן אותו הכד היה לבטח גורם לו ייסורים בשעת ישיבתו, וכלל לא היה מרגיש בזה.

מעשה ניסים למען הסתפקות במועט

עוד מביאה שם הגמרא: "דביתיהו דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא (אשתו של רבי יהודה מצאה פעם שמוכרים גיזי צמר בזול) עבדה גלימא דהוטבי (עשתה מאותם גיזים כעין בגד צמר להתכסות בו), כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה, וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי (תפרה את הבגד בחכמה שלא יהיה מתאים לנשים או לגברים בלבד, אלא שיהיה מתאים לשניהם, וכך היו משתמשים היא ובעלה לסירוגין, וזאת משום שלא היה זה מעיל גמור אלא כיסוי בעלמא), וכד מיכסי ביה הוה מברך 'ברוך שעטני מעיל'. וכותב הר"ן שהסיבה שהוא בירך על זה היא: "שהיה חשוב בעיניו כמעיל" (נמצאו למדים מדברי רש"י שכל בגד שאדם קונה והוא חשוב בעיניו וגם שמח בו חייב בברכה, והטוב ביותר הוא שכשמברך ברכת מלביש ערומים בברכות השחר, יכוון להוציא את אותו הבגד שחשוב בעיניו, ושאיך עליו ברכת שהחיינו). זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל (הוא היה הנשיא) תעניתא, ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא, אמרין ליה לא אית ליה כסויא (לא הלך לעצרת התענית). אמרו לר"ג שר"י לא בא כיון שאין לו בגד ללכת בו), שדר ליה גלימא ולא קבילת, דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא (שלח לו גלימה ולא קבלה ר' יהודה, ונעשה לו נס שכן היה עני מרוד, והרים את השטיח שעליו ישב והנה זהובים לרוב, והכל כדי שידבק במידת ההסתפקות שבו שלא רצה להנות מאף אחד בעולם), מיהו לא ניחא לי דאיתנהי בהדין עלמא (ועיין רש"י שם).

הקפדה בקיום ההלכה

למדנו מדברי ר"י (לההיא מטרוניתא) שאדם לא יכול להוציא את חברו בשתיית יין של מצוה (כגון: פסח, קידוש והבדלה), שאם לא כן, היה יכול לבקש בפסח מאחר שישנה ד' כוסות ולכוין להוציא בשתייתו ידי חובתו, ולא היה מסב לעצמו צער זמן רב כל כך. וצריך להבין, בשלמא ארבע כוסות אי אפשר לאחר להוציא בהם, כי חובה גמורה הם, ומובן (שמא תאמר שחייב לשנות יין דוקא לביל הסדר, כי אם היה אפשר במיץ ענבים מדוע ציער עצמו ר"י – זה ליתא, כי בזמנו של ר"י לא היה קיים מיץ ענבים, ואין ענבים טריים בפסח לעשות מהם מיץ. אבל היום אם היין מזיק לאדם, לא חייב לשנות יין דוקא אלא יכול לצאת במיץ ענבים), אבל מדוע בקידוש והבדלה לא נתן לאחר לשנות? אלא, צריך לדעת שיש הבדל בין קידוש להבדלה, בקידוש יכול לקדש ולשנות רק מלוא לוגמיו ומייד לתת לאחר לשנות רביעית. ואפילו לא נתן לאחר, יצא יד"ח ושפיר דמי – אבל בהבדלה לא מהני להבדיל ולשנות מלוא לוגמיו אפילו אם אחר שותה, משום שדעת מֶרֶן היא שבשתיית משקים צריך או פחות מכזית או יותר מרביעית (שו"ע רי ס"א), כיון שיש דעה המחמירה, שבכזית משקה היינו כשלושים גרם, חייב לברך ברכה אחרונה, ועל כן פסק מֶרֶן שם על כל ימות השנה (ועיין מה שכתוב בבא"ח מסעי אות ב'). וצריכים לדעת שכשאדם מקדש בשבת ולא שותה רביעית, אלא מחלק אותה לכל בני הבית באופן שכל אחד שותה אפילו טיפה אחת וכך מצטרפים לרביעית, יוצא ידי חובתו בדעיבד, לדעת השו"ע. ועל כן ר"י היה שותה מלוא לוגמיו כדי לא להכנס לספקות הנ"ל. מכאן רואים את הקפדתו הגדולה בקיום ההלכה (בן יהוידע על הגמרא שם).

השיעור לעילוי נשמת :

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרֶה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : בחוקותי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
ל"ג בעומר

שבחי רבי יהודה ברבי אלעאי

חכמת אדם תאיר פניו

השיעור הערב מתקיים במקום מנוחתו של התנא הקדוש רבי יהודה ברבי אלעאי, וידוע, שבכל מקום בגמרא שכתוב סתם 'רבי יהודה' או סתם 'אותו חסיד' הכוונה לרבי יהודה ברבי אלעאי. את מידת חסידותו ופרישותו רואים מהגמרא דלקמן (נדרים מט ע"ב): "רבי יהודה הוה יתיב קמיה דר' טרפון, אמר ליה רבי טרפון היום פניך צהובין (לפי שראה רבי טרפון את ר"א שהוא שמח במיוחד ושאל אותו על סיבת הדבר). אמר ליה (רבי יהודה לרבי טרפון), אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח, ואם אכלנום במלח כל שכן שהיו פנינו צהובין (ידועה ענייתו המופלגת של רבי יהודה, ועל כן שמח בתרדין שנתנו לו ואפילו שאכל אותם בלי מלח). ועוד, שקניה בשדה זה תמיד זולה ממה שמוכרים בחנויות, וגם שהסחורה לא כל כך טובה אלא ממה שנשאר, עיין בניהו שם). אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה, מורה ורוי: (כשראתה את פניו צהובות הבינה שזה משום שהוא מדושן מיין שהוא שותה, ועל זה שאלה אותו איך אתה פוסק הלכות ושותה יין, והרי מן הדין שתוי אסור לפסוק הלכות כמו שאסור לו להתפלל, וכמו שדרש בעל הטורים על הפסוק 'יין ושכר אל תשית' שהוא ראשי תבות של ת'פלת ש'יתוי ת'ועבה [נדוקא במצב שהוא לא יכול לעמוד לפני מלך]. אמר לה, הימנותא בידא דההיא איתתא, אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא, וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת. (אמר לה שאין הוא מסוגל לשנות יין כלל חוץ מקידוש והבדלה, וארבע הכוסות של פסח שחייב לשנות ארבע כוסות של יין דוקא, הזיקו לו כל כך שהיה קושר את ראשו מפסח ועד עצרת). אלא חכמת אדם תאיר פניו" (ופשוט הוא שהגמרא אומרת כך על רבי יהודה, ולא שהוא אומר את זה על עצמו).

דרך ארץ מופלגת בדיבורו

עוד עובדה מאלפת הגמרא מביאה על רבי יהודה וז"ל (שם): "אמר ליה ההוא צדוקי לרבי יהודה: פניך דומין אי כמלווי רבית אי כמגדלי חזירין. א"ל, ביהודאי תרוייהו אסירן, אלא עשרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בי מדרשא, וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד". ומבאר שם מֶרֶן בעל ה'בן איש חי' מדוע לא ענה כן רבי יהודה לההיא מטרוניתא, הלא שתייהם שאלו אותו שאלה? אלא שאין זה מכובד לפנות למטרוניתא בתירוצים של בית הכסא, ובדאי שמה שענה לה הוא אמת לאמתה.

ענוה ללא מצרים

עוד אומרת הגמרא (שם): "ר' יהודה, כד אזיל לבי מדרשא שקיל גולפא על כתפיה, אמר, גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה". כלומר, שכשהיה בא לשבת בבית המדרש, לא היה מוכן לשבת על כסה מלכות שהיו מכינים לכבודו, אלא היה נוטל עמו כד פשוט, ועליו היה יושב מרוב ענוה. רואים מכאן שענוותו היתה גדולה ועצומה,

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בחוקותי - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ברכה. הרמב"ם אומר שכל הברכות הם דרבנן חוץ מברכת המזון (וברכות התורה למ"ד), ותיקנום כדי שיכנס בהם יראת שמים, כי בכל ברכה הוא מברך את הקב"ה ומשבחו על כל מה שברא בעולם למען האדם, וגם מברכים בלשון נוכח 'ברוך אתה'. ויש להבין, מדוע פותחים את הברכה בלשון נוכח, ואילו כשמסיימים אותה מסיימים בלשון נסתר, 'בורא מיני וכי' 'שהכל נהיה בדברו' וכדומה? אלא, רצו חכמים ללמדנו שצריך האדם להתפעל מכל מה שהוא רואה נכחו בפועל שגודל וצומח וכדומה - שזה 'לשון נוכח' - וחייב לזכור שהכל בא מבורא עולם, וזה לשון נסתר (וזה"ל הרמב"ם פ"א מהלכות ברכות הלכות ג', ד': הלכה ג' - "וכשם שמברכין על ההנייה, כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואח"כ יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד" וכו'. ובהלכה ד' הוסיף הרמב"ם וכתב: "וברכות הודאה שהן שבח והודיה ובקשה כדי שנוכח את הבורא תמיד ליראה ממנו".

הארץ עתירת כח ועשירה והאדמה יותר שטחית

הרב בעת היתפארת ישראל! אומר מדוע מברכים על הלחם המוציא לחם מן הארץ, ולא מברכים המוציא לחם מן האדמה, וכן מדוע לא מברכים על הירקות בורא פרי הארץ? יש מי שאומר שבאדמה יש מ"ה סוגי ירקות בעולם, והסבירו שיש כמנין 'האדמה' פירות וירקות מהאדמה. אלא שפעם עשיתי חשבון פשוט ובקלות מצאתי שיש הרבה יותר, והשאר הם תולדה של אותם הירקות היסודיים. אלא שיש הבדל בין אדמה לארץ, כי ארץ היא מה שגודל בעומקה של האדמה, ואילו האדמה היא הרובד החיצוני של הארץ. וכתוב "ולחם לבב אנוש יסעד" (תהלים קד, טו), שהלחם משביע נפשו של אדם יותר משאר מאכלים, כיון שהחיטה יונקת ממעמקי הארץ, ולא מעל פני האדמה על כן כוחה רב, ומברכים עליה המוציא לחם מן הארץ, אבל על שאר הירקות שיונקים מהשכבה החיצונית של הארץ, ואין כוחם ובריאותם עשיר כמו הלחם, מברכים בורא פרי האדמה.

הלואה בריבית לגוי

כתוב בתורה "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך" (דברים כג, כא), מכאן למדים שמותר להלוות בריבית לגוי, אבל אחיך - אסור. חז"ל אומרים שלא ילווה אדם לגוי בריבית, כדי שלא ילמד ממעשיו. ומובא בגמרא ובאחרונים, כיון שכיום עסקינו עם הגויים, הקילו להלוות להם בריבית.

אנשי בבל לא היו אומרים "ריבית", אלא היו אומרים הנחנו כספנו "בהכשר" דהיינו בהתר עסקא.

מדיני הבדלה

מעיקר הדין המבדיל או המקדש צריך לשתות כשיעור. הגמרא במסכת פסחים אומרת: טעם יצא ידי חובה. והכוונה היא כפי שמבאר הרשב"ם "טעם - כשיעור" ואז יוצא ידי חובתו.

אם במוצאי שבת אינו יכול לשתות יין או אין לו יין, ישתה מיץ ענבים, אין לו מיץ ענבים ישתה חמר מדינה (קוקה קולה), ואם גם זאת אין לו, יבדיל על קפה. שמצינו אצל חכמי אשכנז שנהגו להבדיל על קפה בחלב או על קפה.

ואסור לאדם לאכול במוצאי שבת אם לא עשה הבדלה. וכן אסור לאדם לעשות כל פעולה של חול כגון הדלקת חשמל וכדו', אם לא

נסים שנעשו לרשב"י למען התורה

במדרש כתוב על רבי פנחס בן יאיר שיצא לחפש את חתנו הגדול רשב"י, וראה מרחוק מחזה מוזר, שריחפו הרבה עופות בשמים בלי לנוע וכנפיהם פתוחות לרווחה, וכשהתקרב ראה שהם מסוככים על קבוצת תלמידי חכמים שלמדו תורה מפיו של רשב"י. אמר לו רשב"י לרשב"י מדוע אינך מרחם על עופות אלו? וכשיצאו רשב"י ובנו מן המערה, וראה שכל גופו מלא בחבורות מחמת החול שבמערה, בכה על גביו ושרפו דמעותיו את פצעיו של רשב"י, אמר לו אוי לי שראיתיך בכך. ענה לו רשב"י: אם לא ראיתני בכך, היינו מסירות נפש ללימוד תורה, לא היית רואה אותי במעמד מיוחד שלי. שכן כל זה מעיד על מסירות נפש עצומה שלו ושל ר' אלעזר בנו למען לימוד התורה.

כתוב בזהר הקדוש, שאמר רשב"י: אסהדנא עלי שלא דלגתי כל אותה התקופה שלש סעודות בשבתות ובחגים. יש שרצו להסביר שכוונתו היתה לכוונות של הסעודות, שכן לא היה לו אלא חרובים, אבל יש שהסבירו שעץ החרובים הצמיח לו חלות לשבת, והמעין הפך ליין, ובערב פסח היה העץ מצמיח מצות. והנפ"מ בין שני הטעמים היא כמו שאמרו חז"ל שהיה במן כל הטעמים שבעולם, כך היה בעץ שנהפך למצה של רשב"י, כי אם היה מרגיש רק טעם מצות לא יצא יד"ח ועל כן העץ הצמיח לו מצות ממש בפסח, ולחם ממש בשבת.

קיום מצוות התורה בלי שום פניות

כעין זה מובא בגמרא (חולין קט ע"ב) ילתא אשתו של רב נחמן שהיתה מאוד חריפה ומלומדת, והיא היתה בתו של ריש גלותא (נשיא), אמרה לו פעם שיש כלל שכל מה שהתורה אסרה, היתירה כנגדו בדרך היתר, כגון: אסר לנו דם, היתר לנו כבד שכולו דם. אלא שלא מצאה היכן התורה היתירה אוכל כשר בטעם חזיר? ואמר לה רב נחמן שטעם החזיר נמצא במוח דג שנקרא שיבוטא. גם בשר וחלב התורה מסרה בהיתר על ידי אכילת כחל. ויש להבין, וכי רצתה לאכול טעמים של כל איסורים שבתורה? אלא, שרצתה לעמוד על טעמו שהוא אכיל, ורק שהתורה אסרה, כדי שתאמר טעים וטעים והתורה אסרה.

קיום מצות הבורא נגד הטבע

כשיצאו ישראל ממצרים לא היה להם מים, ומצאו מים מרים וקראו למקום "מרתה". והראה הקב"ה למשה עץ (שמות טו, כה) שישליך אל המים וימתקו, וחז"ל אומרים שהיתה מריחותו של העץ כל כך חזקה שהיו מרגישים אותו למרחוק. היו לועגים דתן ואבירם למשה על כך שלא יתכן להמתיק בעץ מר, ובזה רצו להסית את לב העם נגד משה, וכיון שעשה משה כמצות ה' ללא פניות הומתקו המים, וזהו שכתוב "ושם ניסהו" מלשון נס, שנעשה לו נס גבוה. ומה שכתוב "שם שם לו" מבאר רש"י (שם) שהנהגה היתה שם בדרך של חוק כמו פרה אדומה שאין לה מובן, והכל כדי שיקיימו את מצות הבורא ללא שום עוררין. וכמו שעץ מר בפועל, ולא בהיגיון המתקן מים מרים, כך כל מצוה כמו פרה אדומה שנאמר בה "חוקה" לא מובנת ולא הגיונית, זה רק נראה לעין, אבל יש בה טעמים עמוקים מאד מאד, שרק משה רבנו השיג את הטעם של פרה אדומה. ואמרו דרך רמז "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת" - ר"ת "למשה".

מעלת הברכות שמביאות ליר"ש

חייב אדם לברך ברכה ראשונה אפילו כששותה טיפה אחת בלבד, אבל בברכה אחרונה אינו מתחייב אלא אם שותה שיעור המחייב

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בְּחֻקוֹתֵי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

כשאמר רבי יהודה לשר: המתן עד שאפייסך - חשב השר שמדובר בכסף, אבל רבי יהודה דייק ואמר "בדברים". כי למעשה מה שכתוב אפילו המלך שואל בשלומי לא ישיבנו, הכוונה למלך ישראל, אבל למלך גוי, ישיב מפני הסכנה. וא"כ מדוע לא ענה ר"י לאותו שר? אלא הענין הוא כך, אם ר"י היה שומע שאמר לו השר שלום, בודאי שהיה עונה לו כדן. אבל מרוב שהוא היה שקוע בתפילה ומכוון בה, לא שמע ולא ראה את השר. ומצב כזה של התעלות אי אפשר להסביר לשר, ועל כן אמר לו המתן עד שימצא תשובה ההולמת לו, שיבין אותה לפי השכל של הגוי.

מסופר על הבבא סאלי זיע"א, שהיה מתפלל בביכ"נ ועמד בתפילת שמונה עשרה, ובא גוי אחד וירה ירייה לתוך ביהכ"נ, והכדור עבר ליד אזנו של הבבא סאלי ונתקע בכותל, וכל הציבור ברחו מרוב בהלה. הוא סיים את תפילתו ואמר "עושה שלום" אך אינו רואה אף אחד, ובית הכנסת ריק מאדם, יצא הבבא סאלי החוצה ושאל לפשר הענין, אמרו לו: לא שמעת יריות, אמר להם: לא שמעתי. מרוב התעמקותו בתפילה לא שם לב כלל לקול הירייה ולמתרחש סביבו. וזה מוסר גדול לזמן שלנו, שלא יאמר אדם כל מה שכתוב זה על הדור של המשנה או הגמרא, הרי בבא סאלי יוכיח.

חכמת אדם תאיר פניו

כל מילה של תורה שאדם מוציא מפיו, היא קדש, והיא מאירה את נשמתו. ואף שהאדם אינו מרגיש, מ"מ הנשמה שלו מרגישה, איהו לא חזי מזליה חזי.

מטרת יציאת מצרים – קבלת התורה

אנו סופרים ספירת העמר מפסח ועד עצרת. ויש לדעת, כי מתן תורה הוא העיקר, ויציאת מצרים היא הטפל, שנאמר "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג', יג). כשאמר הקב"ה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" כוונתו לקבלת תורה בהר סיני. אבל אמר הקב"ה יבוא אברהם אבינו ויאמר "ועבדום ועינו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים! על כן אמר הקב"ה "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה" – והכוונה לרכוש גדול לתורה (עשיר שאמר לבחור ישיבה שיתן לו בחתונתו מתנה גדולה, משערים זאת עפ"י עושרו). אמר לו אברהם אבינו: רבש"ע, העם הזה יצא כעת ממצרים וכל ראשם מלא טיט ותבן, ולא יבינו שרכוש גדול זה תורה. אמר הקב"ה: עכשיו במצרים תקחו כסף וזהב, והרכוש הגדול והאמיתי הוא בהוציאך את העם תקבלו תורה שהיא רכוש גדול לקב"ה.

בשביעי של פסח לא אומרים הלל השלם ולא מברכים שהחיינו, למרות שקריעת ים סוף היא השיא של הנסים והנפלאות שראה עם ישראל במצרים, "וויאמינו בה' ובמשה עבדו" - בקריעת ים סוף, אבל הכל היה בשביל מתן תורה. וגם קריעת ים סוף היא אמצעי שיאמינו בה', וזה יגרום שיקבלו תורה.

"ושמתם על בניכם ועל בנותיכם"

כתוב (שמות ג', כב): "ושאלה אשה משכנתה..כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם על בניכם ועל בנותיכם..". פירוש הדבר הוא: משה רבנו אומר לבני ישראל קחו אשה מאת רעותה בגדים. אמרו לו: בבגדיהם אין מספיק בד, ואין שמלותיהם עשויות בצניעות, הן ללא שרולים וקצרות. אמר להם משה רבנו: שימו את בגדי הנשים על

אמר "המבדיל בין קדש לחול", אם עוד לא אמר "אתה חוננתנו" בתפילה.

אם אין לו יין ורוצה להבדיל על חמר מדינה, אינו רשאי, אלא אם חיפש יין במרחק 18 דקות נסיעה ברכב לכל כיוון (למ"ד), וכיום שישנו רכב לכל אחד ואחד, או שיכול לבקש משכנו, הדבר יכול להיעשות בנקל, ורק אם עד מרחק זה לא מצא, יבדיל על שאר דברים.

חמדה גנוזה

היושב ולומד תורה, כל מילה, וכל שורה שלומד היא קדושה. הקב"ה נתן לנו חמדה גנוזה תתקע"ד דורות, ובאו המלאכים בטרונים מדוע הקב"ה נותן את התורה לברואי עולם. ואומר רבי שמעון בר יוחאי "איסתכל באורייתא וברא עלמא". וא"כ לכאורה צודקים המלאכים שהם יודעים את ערך התורה שבה נברא העולם, ועל כן הם חמדו את התורה, כדלהלן.

לעיתים אנו מוצאים שרש"י כותב: "אין מוקדם ומאוחר בתורה". וכי התורה לא היתה יכולה להיכתב לפי סדר? אלא שאם התורה היתה כסדר היה האדם יכול לברא עולמות.

וכשעלה משה לקבל את התורה והמלאכים התווכחו איתו, היה משה יכול לומר להם: אתם נקראים מלאכים? אין לכם קנאה?! עד עכשיו היתה התורה גנוזה תתקע"ד דורות ולא היה אכפת לכם, וכעת שהקב"ה חפץ ליתנה לישראל אתם מקנאים?? היו המלאכים עונים: חשבנו שהתורה אש אכלה ואסור לנגוע בה, כעת שנותנה ה' לך, אנו רוצים אותה "תנה הודך על השמים".

וידועים דברי הרב בא"ח: שמשו רבנו צודק, וכי המלאכים ירדו למצרים ונשתעבדו לפרעה? ומה יעשו המלאכים בתורה? ולמה הם מבקשים את התורה הרי אינם יכולים לקיימה לפי הפשט? אלא שהם רצו את הסוד שבתורה – "תנה הודך על השמים". אומר להם משה רבנו: מי שמגיע לו הפשט, מגיע לו גם הסוד, הפרד"ס כולו קשור ביחד. וזהו הוויכוח שבין משה רבנו למלאכים, שהם חפצו ב"הוד" ומשה רצה את הכל.

אפילו המלך שואל בשלומי לא יענה

הגמרא בברכות אומרת (ל"ב ע"ב - ל"ג ע"א): "ת"ר, מעשה בחסיד אחד (רבי יהודה בר אלעאי) שהיה מתפלל בדרך, בא שר אחד ונתן לו שלום, ולא החזיר לו שלום. המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו, א"ל (השר) ריקא (ריק מתוכן, כינוי גנאי) והלא כתוב בתורתכם 'רק השמר לך ושמור נפשך', וכתוב 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום, אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מיד. א"ל (ר' יהודה): המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל (השר): אילו הייתי עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום הייתי מחזיר לו? א"ל: לאו. ואם הייתי מחזיר לו מה היו עושים לך? א"ל: היו חותכים את ראשי בסייף. א"ל: והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, כך אני שהיית עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה. מיד נתפייס אותו השר, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום".

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בחוקותי - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בהמה ואמרתני אין לי בהמה במה חשדתי? אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתני לך אין לי קרקע במה חשדתי? מרתי שמא מושכרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרתני לך אין לי פירות במה חשדתי? מרתי שמא אין מעושרות. ובשעה שאמרתני לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתי? אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל: העבודה כך היה, הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי, ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידן אותך לזכות."

לימוד זהר

ישנם כ"ב אותיות, הרשב"י חיבר כ"ב ספרים ושם כל ספר מתחיל באות אחרת, באות ז"ן זה ספר הזהר הקדוש, אבל כל שאר הספרים נגזזו.

נתאר לעצמנו את רשב"י מלמד בשמים, והמשיח אומר לו אני בא לשמוע את דרשותיך. עד שיבוא המשיח כתוב "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", אבל עד אז המשיח הוא כאחד המלאכים. וכן כתוב בזוהר הקדוש שהמשיח ועוד מלאכים באים ללמוד בבית מדרשו של רשב"י.

ואם אדם לומד זהר ואינו מבין, אעפ"כ חכמת אדם תאיר פניו, נשמתו מבינה.

ישנם אנשים מתחילים את הזהר במנגינה מיוחדת, ואם יושב חצי שעה מיד יחוש בהתעלות ובהרגשה מיוחדת.

היו נכונים לשלשת ימים, לשם קדושה

ממתן תורה נזכר ללמוד כמה חובה יש לאדם לקדש עצמו ביותר על מנת לקבלה. הקב"ה אמר לו למשה רבנו 'וקדשתם היום ומחר', שיהיו מוכנים לקבל את התורה בו' סיון. ומשה רבנו אמר להם לישראל היו נכונים לשלשת ימים, והוסיף עוד יום אחד על דעתו לקדש אותם (ענין למג"א סי' תצ"ד בהקדמה, וענין באה"ט שם ס"ק א'), וענין מהרש"א חידושי אגדות בתחילת מסכת עבודה זרה).

הלומד ע"מ ללמד – הלומד ע"מ לעשות

כתוב בפרקי אבות (פרק ד' משנה ה'): רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד על מנת ללמד – מספיקין בידו. והלומד ע"מ לעשות – מספיקין בידו ללמוד וללמד. לשמור ולעשות."

אומר הרע"ב: הכי גרסינן 'מספיקין בידו'. אומר הרמב"ם: גרסינן 'אין מספיקין בידו ללמוד וללמד'.

אומר ר' יונה (בעל שערי תשובה): יש ספרים שגורסים אין מספיקין בידו, אבל בסידורים כתוב 'מספיקין'.

הענין הוא כך: לגירסא 'הלומד ע"מ ללמד אין מספיקין', מכיון שהלומד ע"מ לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, משמע שהלומד רק כדי ללמוד זה בלי לעשות, ולכן אין מספיקין בידו.

הלומד ע"מ לעשות הכוונה שלומד הלכות כדי לדעת כיצד לנהוג, מה לברך וכדו'.

רש"י על המשנה (שם) הסביר הלומד ע"מ ללמד לקרותו רבי ולכבדו, ואח"כ כתב הכי גרסינן אין מספיקין בידו ללמוד וללמד. נ"א גדול הוא מעל מנת ללמד, דלא המדרש עיקר אלא המעשה, עיי"ש.

בניכם ועל בנותיכם, שלקטנים זה יספיק כפי מידת גופם. כך הסבירו בדרך מליצה.

זה אלי ואנוהו

אם הביאו לו מגש עם תפוחי עץ, יבחר את היפה ביותר ויברך עליו, משום "זה אלי ואנוהו". אבל אם הוא מתארח אצל אחרים, לא יקח את היפה ביותר, שלא יראה רעבתן, אלא מה שיעלה בידו יקח ויברך.

מהפסוק "זה אלי ואנוהו", דורשים חז"ל התנאה לפניו במצוות, טלית נאה לולב נאה, סוכה נאה וכו' (שבת קל"ג ע"ב). היינו כל דבר של מצוה יהא מן המשובח.

ועל זה הסביר הגר"ח פלאגי זצ"ל: "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" (תהלים קיב, ג) – היינו, כשהוא קונה דברים כגון בגדים או אוכל לביתו, הוא משלם טבין ותקילין, גם אם המחיר יקר ועלו מחירי המצרכים. אבל כשהוא נותן צדקה, אם היה רגיל לתת למשל ח"י שקלים ממשיך בזה ולא מעלה את הסכום לפי הריחוק שלו או לפי המידה. בביתו – הון ועושר, אבל צדקתו – הצדקה, עומדת לעד באותו סכום, וזה לא נכון.

לימוד זכות

את חטאי אני מזכיר היום, פעם הייתי בבית הכנסת, וראיתי שנכנס אדם עשיר גדול, הדור בלבשו, חליפה יפה, מגבעת יפה, ונעליים מיוחדות, והנה הוא מוציא טלית משי מקומטת קרועה ומלוכלכת ומתעטף בה. אמרתי בליבי, איזה אדם זה, הכל אצלו מהודר, ורק הטלית קרועה. אח"כ אמרתי, רבונו של עולם, מדוע אני מלמד עליו חובה, להיפך אלמד עליו זכות, אע"פ שכל בגדיו יפים, הוא אינו מתבייש ויש על עצמו טלית כזו.

לאחר התפילה הבטתי בו, והוא ניגש ואמר לי: הרב מה יש? אמרתי לו את שהיה בליבי, והוספתי, בטח קנית טלית יפה ולא אמרת לאשתך שקנית טלית חדשה, והיא הכינה לך את הטלית הישנה, ואני אומר אשריך. אמר לי נכון כך היה הטלית החדשה נשכחה בבית. מכאן ילמד אדם "והיו דן את כל האדם לכף זכות".

אני גר מול מאפיית "אנג'ל", ובמוצאי שביעי של פסח, אני רואה רעש גדול ותור ארוך של אנשים החפצים לקנות לחם. אמרתי בליבי, אלה אין להם שכל, מה כ"כ מתלהבים לקנות לחם? ואח"כ אמרתי להיפך אלמד עליהם זכות, ששבעה ימים הם אכלו מצה, למרות שהדבר היה קשה עליהם, וכעת הם רוצים לאכול חמץ, אשריהם ששבעה ימים לא אכלו חמץ, והתאפקו ולא אכלו לחם.

הגמרא אומרת (שבת קכ"ז ע"ב): "הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים. ערב יוה"כ, אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פירות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע, אין לי. תן לי בהמה, אין לי. תן לי כרים וכסתות, אין לי. הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל, נטל בעה"ב שכרו בידו ועמו משאוי ג' חמורים, אחד של מאכל, ואחד של משתה, ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו (של השכיר). אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתני אין לי מעות במה חשדתי? אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בְּחֻקוֹתֵי - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

רצה להספיק ולקיים כמה שיותר מצוות אפילו באמירה של פסוק אחד.

כשיבוא אדם לעולם האמת ויראה מהו השכר ללימוד התורה, יאמר לעצמו חבל שבלעתי רוק (כמאמר הפסוק "לא תרפני עד בלעי רוקי") ואבדתי זמן בזה.

בכל דרכיך דעה

כתוב "בכל דרכיך דעה והוא יישר אורחותיך" (משלי ג, ו). אומר בעל הבא"ח: כל מעשיו של האדם הגשמיים, הן אכילה ושתייה ושינה, אם כוונתו כדי שיהא לו כוח ללימוד התורה מקבל על כך שכר, וכן אם אוכל בשבת וכוונתו לקיים עונג שבת שכרו מרובה יותר, אבל אם כוונתו למלא בטנו, או ישן כדי שיהא לו כח לעבודה למחרת, אין לו שכר.

כי ישרים דרכי ה'

כתוב "כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" (הושע יד, י).

אם אכל קרבן פסח על השבע – קיים מצוה ועל זה נאמר "צדיקים ילכו בם". אבל אם אכל בליל פסח והוא שבע עד גרונו, ואוכל קרבן פסח, לא קיים מצוה – זה "ופושעים יכשלו בם".

לינוק מקדושת המקום

אנו נמצאים במקום קדוש, וממנו צריכים לינוק. כשבני הרה"ג שמואל שליט"א נבחר לכהן כרבה של צפת, היה שם רב אחר שאמר 'אני יושב על כסאו של מרן הבית יוסף'. ובטקס ההכתרה אמרתי לבני שמואל (בנוכחות הרב השני) אל תאמר שאהיה יושב על כסאו של הבית יוסף, או האר"י או מרן אלשיך, או רבי שלמה אלקבץ, אלא תאמר אני דורך על עפר שדרך האר"י, על עפר שדרך רבי שלמה אלקבץ וכו'. כי גם אם אדם דורך על עפר קדוש זה רווח, ומשפיע עליו קדושה.

שינה של מצווה

כתוב על יעקב אבינו שלא ישן ארבע עשרה שינה. הכוונה שלא שכב לישון, אלא ישן על שרועותיו וכדו'. וכשהגיע למקום המקדש הפיל עליו ה' תרדמה "ויישכב במקום ההוא". ולשם מה נתן לו הקב"ה לישון? אלא בא ללמד את יעקב אבינו דע לך, שגם לישון זה מצווה. כי אדם ישן כדי שיהא לו כח ללמוד תורה או להתפלל, אז השינה היא מצווה.

דע מאין באת

בלימוד התורה האדם עושה גדולות ונצורות, ולא יאמר מי אני ומה אני.

כתוב בפרקי אבות (ג', א'): "עקביא בן מהללאל אומר: הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת? מטיפה סרוחה. ולאן אתה הולך? למקום עפר רימה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון? לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא".

שאלת השאלה, מדוע האריך הרבה? יכול היה לומר כבר בתחילת דבריו מאין באת מטיפה וכו', ולאן אתה הולך למקום עפר וכו'. אלא אמר כך מכיון שאם יצר הרע בא ואומר לאדם אינך חשוב כלל, אתה כטיפה מן הים לפני הקב"ה, ובין שתעשה מצווה או לאו, אין

ועל זה מסביר ר' יונה החסיד בפירושו לפרקי אבות (שם), וז"ל: 'פירוש, חס ושלום שאין זה מדבר בלומד ע"מ ללמד ולא לעשות, שזה אין מספיקים בידו לא ללמוד ולא ללמד, אלא על מנת לעשות איסור והיתר כמשמעו, לא שיטרח ויעיין הרבה אולי ימצא איסור בדברים המותרים, אך לוקח הדברים כפשוטן, מפני כך אין מספיקין בידו אלא כפי מחשבתו ללמוד וללמד. (אבל) הלומד ע"מ לעשות מספיקים בידו ללמוד וללמד ולעשות. רצונו לומר שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמיתות הדברים, ורצונו לטרוח כמה ימים ושבוע להשיג דבר קטן ולנהוג בעצמו על פי האמת, הרי זה למד ע"מ לעשות, שכל עיקר מחשבתו אינה כי אם אל המעשה להיות אמיתי, ולפיכך מספיקים בידו ללמוד וללמוד ולעשות שהכל בכלל המעשה", עכ"ל.

ברכה על קפה ועל מי ורדים

י"א: שעל קפה מברך 'בורא פרי העץ', כיון שהוא גדל על העץ. ואם הוא קלוי ומריחו יברך 'בורא מיני בשמים' ולא "עצי בשמים", כיון שבמקורו הוא ירוק ולא נברא עם ריח, ורק לאחר קלייתו ריחו נודף (עיין "שמח נפש" עמוד ע"ו משם פרש שושן).

על 'מי ורדים' אמיתיים העשויים מוורדים, מברכים "בורא עצי בשמים". וגם כיום יש כמה עדות (הפוסקות כדעת הרמב"ם) שבחנותה ובברית מילה מברכים על מי ורדים "בורא עצי בשמים". כיום, אי אפשר לדעת מהו בושם אמיתי ומהו בושם מלאכותי העשוי מחומרים כימיים, על כן נהגו לברך על כל מי בושם "בורא מיני בשמים, וזאת בכדי לצאת מידי ספק (עיין בא"ח ואתחנן אות יא).

כתוב שאם שומע אדם שמועה לא טובה ישחנה (ינמיד/ ימעית בה) ודבר טוב ישבחנה. כי אם יכניס מרה שחורה לליבו הרי הוא עוזר ליצר הרע במלאכתו.

וישישו בשמחה

אומר הרב בעל הבא"ח על הפסוק בתהלים (סח, ד) "וצדיקים ישמחו יעלו לפני אלוקים וישישו בשמחה", אם עושה אדם מצווה בשמחה, מקבל שכר בשמים על השמחה יותר מהשכר על המצווה עצמה. ואם הולך לבית הכנסת יעשה זאת בריצה ובשמחה "ינרדה לדעת את ה'".

ועיין ב'יוסף תהילות' להרב חיד"א ע"ה בתהלים פרק ס"ח פסוק ד' - "וצדיקים ישמחו יעלו לפני אלוקים וישישו בשמחה", משום רע"ב על המשנה באבות (ד', ב') "שכר מצוה מצוה שאדם שמח במצוה היא עצמה מצוה בפני עצמה, וזה שאמר "וצדיקים ישמחו יעלו לפני אלוקים" בעולם הבא בשכר המצוות שעשו. ועוד "וישישו בשמחה" – כלומר, בעבור השמחה ששמחו במצוות, דנחשב להם כמצוה אחרת בפני עצמה", עיי"ש שהאריך.

אומר אוה"ח הקדוש אם האדם היה רואה את השכר על לימוד התורה, הוא היה משתגע מרוב שמחה.

כתוב על יונה הנביא שאמר לאנשים בספינה "שאוני והטלוני הימה", נשאלת השאלה מדוע אמר "שאוני" שירימו אותו ואז יטילו אותו הימה? הרי אפשר להעמידו ליד הסיפון וידחפו אותו לים? אלא אומר יונה הנביא עד שירימו אותי אני אומר פסוק אחד "וידבר ה' אל משה לאמור" ואקיים חמש מצוות, אבל אם תדחפו אותי מיד אני לא אספיק לומר זאת ואפסיד חלק מהמצווה. דהיינו,

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בחוקותי - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בך כל התחשבות, יאמר לו האדם אני בן אברהם יצחק ויעקב. ואם יבוא יצר הרע ויאמר נשמתך חוצבה מכסא הכבוד, אבל עוון אחד שלך הורס את הכל, ואין לך תקנה. תענה לו: באתי מטיפה סרוחה, והקב"ה יודע שאני חוזר בלב ונפש.

והסר השטן מלפנינו ומאחורינו

ועל כן אנו אומרים בתפילה "והסר השטן מלפנינו ומאחורינו" – לפני עשיית מצוה ולפני עשיית עבירה. שלעיתים כשרוצה האדם לעשות מצוה בא השטן ומעכבו ועומד מלפניו, וכשרוצה לעשות עבירה בא השטן ודוחפו לעשותה ועומד מאחוריו.

מאוייבי תחכמני

מסופר על אדם אחד שהיה רגיל לומר תיקון חצות והתפלל בהנף החמה. יום אחד הוא הוזמן לחתונה ושב לביתו בשעת לילה מאוחרת, והוא רואה שהשעה כבר שלוש לפנות בקר. אמר לעצמו אשן קמעא ואקום להתפלל. אך הימים היו ימי חורף גשומים וקור עז. בא היצר הרע ואמר לו: עכשיו קיימת מצוות שמחת חתן וכלה, תישן עוד קצת, קר מאד בחוץ וגשם יורד, וממילא אין אף אחד ברחוב בשעה זו. ענה לו האיש: ואיך אתה הגעת ?? זהו שנאמר "מאוייבי תחכמני".

קולו זימר עריצים

כתוב על רשב"י שיכול לפטור את העולם, ואנו אומרים "קולו זימר עריצים והכרית את הקוצים והציל ללחוצים" כיום יש לנו קוצים רבים מסביבנו, אומות העולם לוחצים אותנו ומנסים להתוות לנו "מפות דרכים", אך יש דרך ישר לפני איש ואחריתה עדי מות, "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך", דרך התורה היא הדרך האמתית, וכל שאר חוכמות העולם הם כאין וכאפס כלפיה, וכל דרך שאומרים אומות העולם זה מפני שאין להם אמונה שהקב"ה נתן לנו את הארץ (עיין רש"י בתחילת פרשת בראשית) וחכמתם כאין כלפי חכמת אדם תאיר פניו, וכלפי מה שהנשמה מאירה ומוזהירה. ועל כן אמרו ספירת העומר מלשון אבן ספיר ויהלום, וכל ברכה שאדם מברך בעומר היא חשוב מאד, והיא משלימה את השרשרת מיציאת מצרים עד מתן תורה, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". אנו נבקש מנשמתו של רשב"י, ושל רבי יהודה בר אלעאי, ושל רבי אלעזר בנו של רשב"י ומכל יי הרבנים שהיו באיירא, שיבקשו מהקב"ה שיאמר די לצרותינו וישלח לנו משיח צדקנו בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

